

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ ДО АНІМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

PREPARATION OF FUTURE SOCIO-CULTURAL MANAGERS FOR ANIMATION ACTIVITY

Актуальність статті зумовлена тим, що на сучасному етапі розвитку суспільства анімація виступає інноваційним видом соціокультурної діяльності соціальних груп і окремих індивідів, завдання якого полягає в подоланні соціального та культурного відчуження з метою усунення особистісної соціальної дезінтеграції, реабілітації критичних станів людини, допомоги у творчій самореалізації. У статті висвітлено зовнішні та внутрішні чинники впливу на специфіку організації діяльності в сучасних реаліях. Розкрито сутність таких понять, як: «анімація», «аніматор», «анімаційна діяльність». Анімація є способом ініціації творчих потреб людини та її соціальної активності, оптимізації міжособистісних та міжгрупових відносин, соціально-культурної інтеграції, самосвідомості та самовизначення особи в контексті побудови громадянського суспільства. Аніматор – це кваліфікований працівник, який сприяє розкриттю та розвитку виховного, культурного і духовного потенціалу людини, а також покликаний підвищувати суспільну свідомість, покращувати життя громади, розвивати культурну демократію. Соціально-культурна анімаційна діяльність як сфера соціальної діяльності орієнтована на залучення людини до культури, самостійна складова частина загальної системи соціалізації особистості, соціального виховання й освіти. Вказано, що у сфері організації соціокультурної анімаційної діяльності застосовують різні управлінські технології, а саме: маркетингові, моніторингу, прогнозування, управлінського рішення, соціокультурний менеджмент.

Основна увага у статті зосереджена на професійній підготовці майбутніх менеджерів соціокультурної сфери до анімаційної діяльності, яка трактується як процес і результат формування у здобувачів вищої освіти знань, умінь і ціннісних настанов щодо організації управлінської соціокультурної діяльності. Процес професійної підготовки майбутніх фахівців менеджменту соціокультурної діяльності на основі освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка триває два роки, протягом яких студенти оволодівають теоретичними знаннями і проходять різні види практичної підготовки. Під час навчання студенти оволодівають основними фаховими

компетентностями, які сприяють ефективному здійсненню анімаційної діяльності.
Ключові слова: анімація, аніматор, анімаційна діяльність, соціокультурна сфера, підготовка, менеджер.

The relevance of the article is due to the fact that at the present stage of society development animation is an innovative kind of socio-cultural activity of social groups and individuals, the task of which is to overcome social and cultural alienation in order to eliminate personal social disintegration, rehabilitation of human creativity. The article highlights the external and internal factors influencing the specifics of leisure organization in modern realities. The essence of such concepts as "animation", "animator", "animation activity is revealed".

Animation is a way of initiating a person's creative needs and social activity, optimizing interpersonal and intergroup relations, socio-cultural integration, self-awareness and self-determination of the individual in the context of civil society building.

The animator is a skilled worker who promotes the discovering and development of a person's educational, cultural and spiritual potential, as well as aims to raise public awareness, improve community life, and develop cultural democracy. Socio-cultural animation activity as a sphere of social activity, focused on bringing people to culture, an independent component of the general system of socialization of personality, social education and education.

It is stated that in the sphere of organization of socio-cultural animation activity different management technologies are applied: marketing, monitoring, forecasting, managerial decision, socio-cultural management.

The main focus of the article is on the professional training of future managers of the socio-cultural sphere for animation, which is interpreted as the process and result of the formation of higher education knowledge, skills and values.

The process of professional training of future specialists in the management of socio-cultural activities on the basis of educational and qualification level junior specialist in Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University lasts for two years during which students acquire theoretical knowledge and undergo various types of practical training. During their studies, students acquire basic professional competences that contribute to the effective implementation of animation activities.

Key words: animation, animator, animation, socio-cultural sphere, training, manager.

УДК 378: [316.343: 379.8–057.17] (477)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-1-23>

Главацька О.Л.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Олійник Г.М.,

канд. пед. наук,
викладач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Постановка проблеми в загальному вигляді.

З переходом на ринкову економіку суспільство формує до сучасних фахівців різнопланові вимоги щодо розвитку особистості, яка в подальшому володітиме засобами ефективною адаптації в соціумі та повноцінно зможе активно реалізовувати свої природні задатки. Загальна інтенсифікація життєвих процесів актуалізує потребу розвитку

в людини високого рівня загальної, естетичної, комунікативної, інформаційної культури, уміння реалізувати рекреаційну та катарсичну функції мистецтва, інтегрувати різноманітні, життєво важливі знання. Сучасні інноваційні процеси вимагають високопрофесійного менеджменту, передбачаючи застосування нових форм управління і в соціокультурній діяльності також.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед наукових праць, присвячених соціально-культурній анімації, варто відзначити ґрунтовні дослідження закордонних учених: В. Дулікова, А. Жаркова, Т. Кісельової, Ю. Красильнікова, М. Ярошенка, українських дослідників Т. Божук, Л. Волик та ін. Інноваційні підходи до практичної підготовки майбутніх менеджерів широко представлені в роботах Ю. Васильєва, В. Кричевського, Ю. Конаржевського, В. Маслова, Р. Шакурова й ін. Наукові дослідження присвячені проблемі підготовленості керівника, зокрема менеджера соціокультурної сфери, до управлінської діяльності представлені в роботах О. Ануфрієвої, Г. Дмитренко, О. Дубініної, М. Кириченка, М. Морозової та ін. Аналіз праць із проблеми компетентності (Т. Бурлаєнко, Т. Гайворонська, О. Зязюн, М. Міровська, В. Куніцина, Є. Табакова) дозволяє нам розглядати професійну підготовку менеджерів соціокультурної діяльності як якість особистості, її настанови, професійні, педагогічні та психологічні знання і вміння.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні очевидна залежність соціального прогресу від здібностей і якостей особистості професіоналів-менеджерів, які працюють у різних галузях суспільства. Саме сучасні зміни зумовлюють потребу переглянути традиційні підходи до підготовки кваліфікованих управлінських кадрів.

Вища освіта початку XXI ст. більше, ніж коли-небудь, покликана формувати особистість менеджера соціокультурної діяльності з високим рівнем освіченості, економічної культури, гуманістичних поглядів і переконань. У зв'язку із цим виникає потреба розглянути проблему професійної підготовки менеджерів соціокультурної сфери з різних боків: проаналізувати наукові концепції професійної підготовки менеджерів, розглянути процес підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної сфери до анімаційної діяльності в закладах вищої освіти.

Мета статті полягає в розкритті сутності таких понять, як «анімація», «аніматор», «анімаційна діяльність», обґрунтуванні процесу підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної сфери до анімаційної діяльності в закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Прискорення темпу життя та розвиток нових технологій зумовили появу тенденції збільшення потреби сучасної людини в якісному і різноманітному відпочинку. Проте вибір певного типу відпочинку обмежений дією зовнішніх і внутрішніх чинників. До зовнішніх чинників належать: ціннісна нестабільність, соціальна напруженість, втрата традицій і духовної єдності поколінь, перевага споживацтва в соціальному та культурному житті. Внутрішні чинники такі: недостатня інформованість громадян про функціонування сфери дозвілля, обмеження віль-

ного часу в окремих категоріях населення, низький рівень мотивації населення до соціально-продуктивного дозвілля, нерозвинена інфраструктура та нестача кваліфікованих фахівців тощо [2].

Останнім часом значно виріс запит саме на спеціалістів соціокультурної сфери, під якою розуміють сукупність галузей, які виробляють товари і надають послуги, необхідні для задоволення соціально-культурних потреб людини й організації дозвілля різних категорій населення.

Науковець Н. Максимовська вважає, що основними завданнями у сфері дозвілля є: подолання розмежування соціальних суб'єктів, розвиток їхньої самоактивності, посилення духовної складової частини у формах дозвілля, що можливе за допомогою анімаційної діяльності [4].

Анімаційна діяльність розглядається вченими як цілеспрямований, спеціально організований процес залучення людини до культурних цінностей суспільства й активного включення самої особистості в цей процес. На думку Т. Кісельової та Ю. Красильнікова, соціально-культурна анімаційна діяльність – це сфера соціальної діяльності, орієнтована на залучення людини до культури, самостійна складова частина загальної системи соціалізації особистості, соціального виховання й освіти [3].

У науковій літературі анімацію розглядають у вузькому і широкому значеннях. У вузькому значенні анімація – організація дозвілля в туристичних комплексах, готелях, на корпоративних заходах, дитячих святах; напрям, що передбачає особисту участь відпочивальників у культурно-масових заходах. Анімація також розглядається як діяльність щодо розроблення та впровадження спеціальних програм проведення вільного часу. Анімаційні програми включають спортивні ігри та змагання, танцювальні вечори, карнавали, ігри, хобі, заняття, що входять до сфери духовних інтересів тощо. Тобто аніматор у вузькому значенні слова – це спеціаліст, що розробляє індивідуальні та колективні програми проведення дозвілля, що орієнтує людину в розмаїтті дозвіллевих занять, організовує повноцінне проведення вільного часу. У межах дозвілля анімація є технологією щодо його організації.

У широкому розумінні до складу анімації включається світоглядний потенціал, вона розуміється як соціокультурне явище. Аніматор виконує роль активатора або каталізатора локальних процесів розвитку місцевих спільнот. У такому аспекті поняття «анімація» дозволяє, з одного боку, досить точно охарактеризувати цілі соціокультурної діяльності, виявити її консолідуючий характер, а з іншого – позначити внутрішній аспект відносин суб'єктів соціокультурного процесу (особливі способи спілкування, діалогу, наповненого участю, почуттям, дією). У зв'язку з цим зазначають, що в сучасній науці розуміння поняття «аніма-

ція» пов'язане здебільшого із соціальним аспектом, тобто це поняття вживається в основному для характеристики відносин [5].

У Франції, Іспанії, Італії фахівців сфери дозвілля називають соціокультурними аніматорами. Зокрема, у Франції дефініція «аніматор» характеризується розмаїтістю підходів. Так, аніматор розглядається як професійний працівник соціально-виховної анімації, функції якого полягають у розвитку культурного, виховного й спортивного потенціалу особистості; фахівець соціальної сфери, мета якого – задоволення потреб, бажань і запитів соціальних верств населення; агент культурної й суспільної діяльності, покликаний підвищувати суспільну свідомість, покращувати життя громади, розвивати культурну демократію [1].

Отже, узагальнюючи результати теоретичного дослідження сутності анімації, зазначимо, що характерні її особливості такі:

- здійснення у вільний час;
- наявність свободи вибору, добровільність, активність, ініціатива як однієї людини, так і різних соціальних груп;
- різноманітність видів на базі різності інтересів дорослих, молоді та дітей;
- обумовленість національно-етичними, регіональними особливостями і традиціями;
- глибока індивідуальність;
- гуманістичний, культурологічний, розвиваючий, оздоровчий і виховний характер [7].

Важливо зауважити, що у сфері організації соціокультурної анімаційної діяльності застосовують різні управлінські технології, а саме:

- маркетингові технології – включають моніторинг соціокультурних процесів, формування сучасного ринку попиту на культурні продукти та послуги;
- технології моніторингу, планування й організації, що дозволяють виявити основні цілі, завдання, методи та прийоми, що спрямовані на виконання цього чи іншого плану, проєкту, програми в соціокультурній сфері;
- технології прогнозування, що дозволяють вибирати необхідні орієнтири в соціокультурній діяльності;
- технології управлінського рішення, що забезпечують ефективність, реальність, економічність, своєчасність, обумовленість управлінських рішень;
- соціокультурний менеджмент – це діяльнісний процес, де поряд із типовими для загального менеджменту принципами, структурою, якими проявляються риси менеджменту фінансового, педагогічного, психологічного, інноваційного. Соціокультурний менеджмент варто розглядати як сукупність управлінських відносин і засобів управлінської діяльності в соціокультурній сфері, як особливий вид взаємодії та взаємозв'язку між колективами й окремими людьми – суб'єктами цієї діяльності [6].

Варто зазначити, сьогодні на ринку праці в Україні з'явилася відносно нова спеціальність – «Менеджмент соціокультурної діяльності», покликана швидко і якісно задовольнити ринок послуг з організації вільного часу для різних категорій населення, а також навчити майбутніх фахівців упроваджувати у сферу дозвілля інноваційні підходи.

Саме таких спеціалістів, які володіють новими організаційними навичками, запит на яких останнім часом значно виріс, потребують у центрах дозвілля і творчості, позашкільних установах, музейних та паркових комплексах, івентагенціях, торгово-розважальних і туристично-рекреаційних комплексах, санаторно-оздоровчих і спортивно-розважальних центрах. Тому у 2018 р. адміністрацією Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка ухвалено рішення про розширення сфери освітньої діяльності та ліцензування нової освітньо-професійної програми «Менеджмент соціокультурної діяльності».

Процес професійної підготовки фахівців менеджменту соціокультурної діяльності на основі освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» триває два роки, протягом яких студенти оволодівають теоретичними знаннями і проходять різні види практичної підготовки.

Обов'язкова складова частина навчання – дисципліни циклу фундаментальної, природничо-наукової підготовки, зокрема: «Культурологія», «Мистецтвознавство», «Основи наукових досліджень» і дисципліни циклу професійної та практичної підготовки, а саме: «Вступ до спеціальності», «Основи професійної комунікації», «Майстерність актора», «Основи сценарної майстерності», «Соціокультурна анімація», «Етика професійної діяльності», «Теорія соціокультурної діяльності», «Теоретичні і прикладні засади менеджменту», «Менеджмент соціокультурної діяльності», «Конфліктологія», «Тренінгові технології», «Основи PR», «Іміджеологія», «Івент-менеджмент», «Арт-терапевтичні технології в соціокультурній сфері», «Практикум соціокультурної діяльності». На дисципліни варіативної частини відведено 28 кредитів. За період навчання студенти виконують дві курсові роботи: з теорії соціокультурної діяльності та менеджменту соціокультурної діяльності.

Під час навчання студенти опановують основні фахові компетентності, які сприяють ефективному здійсненню анімаційної діяльності, а саме:

- критичне усвідомлення специфічності та взаємозв'язку між культурними, соціальними й економічними процесами;
- урахування економічних, екологічних, правових, політичних, соціологічних, технологічних аспектів формування ринку культури та мистецтва;
- планування, управління та контроль за виконанням поставлених завдань і ухвалених рішень;

– уміння розробляти соціокультурні проекти та забезпечувати їх операційну реалізацію;

– здатність виявляти, використовувати, інтерпретувати, критично аналізувати джерела інформації у сфері менеджменту соціокультурної діяльності;

– навички використовувати сучасні методи обробки інформації для організації й управління соціокультурними процесами;

– уміння організовувати роботу у сфері анімаційного менеджменту;

– здатність упроваджувати анімаційні ідеї для створення інноваційних соціокультурних послуг;

– спроможність визначати і використовувати адекватний професійний інструментарій для розроблення й оперативного управління анімаційними проектами в соціокультурній сфері;

– уміння визначати стратегічні пріоритети й аналізувати особливості місцевих, регіональних, національних і світових анімаційних стратегій у соціокультурній сфері.

Під час підготовки студенти навчаються створювати сучасні соціально-культурні та культурно-мистецькі проекти, використовуючи водночас новітні методи і технології: інтерактивні, дебатні, ігрові, тренінгові; здобувають практичні навички в організації як традиційних культурних форм дозвілля (свята, обряди, концерти, фестивалі, дискусії, тощо), так і – новітніх (дебатний турнір, флешмоб, тренінг, тимбілдінг, ворк-шоп). Майбутніх організаторів культурно-дозвіллевої діяльності готують і до мистецтва спілкування з різними категоріями населення.

У процесі викладання курсів професорсько-викладацький склад кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи використовує різні методи та форми навчання: лекції (вступні, тематичні, підсумкові, мультимедійні, інтерактивні, лекції-практикуми, лекції-диспути тощо), практичні, семінарські заняття (у формі діалогу, тренінгів, ділової гри, конференцій тощо), консультації (колективні, індивідуальні, групові), а також реалізує різні форми поточного та підсумкового контролю (тестування, виконання практичних завдань, написання рефератів, письмові й усні заліки й екзамену, контрольні та курсові роботи). На особливу увагу заслуговують бакалаврські роботи, у яких досліджуються впровадження анімаційних програм у дозвілля, технології їх створення, а також

анімаційні послуги як запорука підвищення якості соціокультурної діяльності.

Практика студентів є невід'ємною складовою частиною підготовки фахівців до соціокультурної анімаційної діяльності й спрямована на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами за час навчання, набуття й удосконалення практичних навичок і умінь, формування та розвиток у них професійного вміння ухвалювати самостійні рішення в умовах конкретної професійної ситуації. Об'єктами практики виступають об'єкти соціокультурної сфери.

Студенти, відповідно до навчального плану, проходять три види практик, як-от: ознайомлююча (I семестр), виробнича (III семестр), професійно орієнтована (IV семестр). Тривалість кожної із практик – три тижні.

Безперечно, така увага до анімації під час організації навчального процесу має свою мету. Адже саме аніматори відіграють ключову роль в анімаційних заходах, є лідерами розважальних програм, задають позитивний настрій оточенню, відповідальні за задоволення, радість, дружбу і активність людей.

Висновки. У соціальному контексті анімація – це напрям соціальної діяльності спеціаліста, спрямованої на реалізацію професійно обґрунтованих дій із метою оздоровлення соціального клімату певного середовища, створення атмосфери креативності, сприяння інтеграції людей у соціокультурний простір через залучення їх до просоціальної діяльності.

Професійна підготовка менеджера соціокультурної діяльності до анімаційної діяльності – це процес і результат формування у здобувачів вищої освіти знань, умінь і ціннісних настанов. Їхній зміст регламентовано освітніми стандартами за напрямом підготовки менеджерів соціокультурної діяльності та профільними професійними стандартами. Дані вимоги гарантують ефективне виконання молодими кадрами в даній сфері дій, що пропонуються професією. Підготовка таких фахівців є сьогодні важливим завданням профільних кафедр закладів вищої освіти України.

Сучасна концепція соціально-культурної роботи і системи підготовки менеджерів соціокультурної сфери повинна враховувати також складні й динамічні процеси, які відбуваються зараз у духовному житті світової спільноти, що може стати перспективою подальших наукових досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Байлик С., Кравець О. Організація анімаційних послуг в туризмі : навчальний посібник. Харків : ХНАМГ, 2008. 197с.
2. Ільтьо Т. Розвиток та впровадження анімаційної діяльності в готельному господарстві на українському та світовому ринках. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 6. С. 174–178. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/iltjo.htm (дата звернення: 04.01.2020).
3. Киселева Т., Красильников Ю. Социально-культурная деятельность : учебник. Москва : МГУКИ, 2004. 539 с.
4. Максимовська Н. Анімація дозвілля як засіб соціального розвитку особистості в соціумі, що глобалізується. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2012. Вип. 35. С. 268–278. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2012_35_32 (дата звернення: 24.12.2019).
5. Олійник Г., Главацька О. Соціокультурна анімація: методичні рекомендації для студентів спеціальності 231 «Соціальна робота» / за ред. В. Поліщук. Тернопіль : Вектор, 2019. 103 с.
6. Сидор І. Сучасні технології соціокультурної анімації. *Педагогіка, соціальна робота*. Вип. 32. С. 173–174. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/11374/1> (дата звернення: 02.01.2020).
7. Тарасов Л. Соціокультурна анімація: принципи, завдання, зміст. *Вісник психосоціальної і корекційно-реабілітаційної роботи*. 2003. № 2. С. 59–66.